

Ekonomik Soğuk Savaş: Teknoloji Savaşları

Economical Cold War: Technology Wars

Rahmi İNCEKARA¹

ÖZET

Çin, ekonomi alanında paradigma değişikliğine giderek, ihracata dayalı büyümeden, yüksek teknoloji ve katma değer üreten bir ekonomik anlayışa geçiş yapmıştır. Bu durum, uzun yıllardır süregelen var ürünleri ve fikirleri taklit ederek, ucuz işgücü vasıtasıyla dünya piyasalarına girme stratejisinin de değişmesi anlamına gelmektedir. “Çin malı” olumsuz imajının hafızalardan silinmesine yönelik olarak, “dijital ekonomi” inşasına önem veren Çin, bu algıyı tersine çevirmeye başlamıştır. “Niteliksiz Ürün” üreten Çin algısı yerini, “Yüksek Teknoloji” üreten Çin olgusuna bırakmıştır. Çin’in yüksek teknolojili ve katma değerli üretim girişimleri ile kısa bir zaman içerisinde süper güç olması öngörülmektedir. Bu öngörü, hali hazırda dünyanın en değerli şirketlerini barındıran Amerika Birleşik Devletleri’nin de dikkatinden kaçmamıştır. Donald Trump, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçildikten sonra, dış ticaret açığını engellemek amacıyla “ticaret savaşları” başlatmıştır. Ticaret savaşları her ne kadar, Amerika Birleşik Devletleri’nin Çin karşısındaki dış ticaret açığının kapatılmasına yönelik olarak başlatılmışsa da, Donald Trump’ın başkan olduğu ilk yılda, Çin’le olan dış ticaret açığı, bir önceki yıla göre %8 artışla 375 milyar dolara çıkmıştır. İlk ülke arasındaki ticaret savaşlarının yönü, teknoloji savaşlarına doğru kaymaktadır. Çin’in “Made in China 2025” stratejisi ile dünyanın teknolojide en büyüğü olmak istemesi Amerika Birleşik Devletleri engeliyle karşılaşmıştır. Bu çalışmada ABD ve Çin arasındaki teknoloji savaşlarının geleceği, küresel piyasalara yansımaları, diplomatik gelişmelerin ülke ekonomilerine etkileri analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Ticaret, ABD, Çin

ABSTRACT

China has shifted from a paradigm shift in the field of economy to an economic approach that produces high technology and added value from export-driven growth. This implies a change in the strategy of entering the world markets through cheap labor, imitating the products and ideas that have existed for many years. In order to erase the negative image of Chinese goods from memory, China, which attaches importance to the construction of digital economy, has started to reverse this perception. The perception of China producing unqualified products has been replaced by the phenomenon of China producing High Technology. With China's high-tech and value-added production initiatives, it is predicted to become a superpower in a short time. This prediction did not go unnoticed by the United States, which currently houses the world's most valuable companies. After Donald Trump was elected President of the United States, he launched trade wars to prevent the foreign trade deficit. Although the trade wars were launched to close the US trade deficit against China, the first year of Donald Trump's presidency, the foreign trade deficit with China increased by 8% to \$ 375 billion. The trade wars between the first country are shifting towards technology wars. China's 'in Made in China 2025' strategy has confronted the United States with its desire to become the world's largest in

¹ İstanbul Kent Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Rahmi İNCEKARA, Dr. Öğr. Üyesi, rahmi.incekara@kent.edu.tr

technology. In this study, the future of technology wars between USA and China, its reflections on global markets and the effects of diplomatic developments on national economies are analyzed.

Keywords: Technology, Trade, USA, China

GİRİŞ

ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Kasım 2018’de, “robot bilimi, biyoteknoloji ve yapay zeka dahil olmak üzere dünyanın en gelişmiş sektörlerine Çin’in giriş yapmamasını” istemiştir. ABD ile Çin arasında “Soğuk Savaş” olarak ifade edilen bu durum, 21. yüzyıl ekonomisinin itici gücü teknoloji ekseninde tartışmalara yol açmıştır. Bu tarihten itibaren, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin temsilcileri, ticaret savaşının şiddetlenmesini durdurmak amacıyla olası bir anlaşma için yoğun müzakereler yürütmüştür. Çin’in yüksek teknoloji üretim sektörünü etkin biçimde ortadan kaldırmasını talep eden Amerika Birleşik Devletleri’nin niyetini anlayan Çin yetkililerinin kararlı tavrı görüşmelerin net bir sonuca ulaşmamasına neden olmuştur. Çin’i teknolojik denklemden çıkarmak isteyen Trump yönetimi, 2018 yılında, robot bilimi, havacılık ve yüksek teknoloji üretimi gibi alanlarda eğitim gören ve daha sonra ülkesine geri dönen Çinli yüksek lisans öğrencilerinin vize sürelerini kısaltmıştır.

Cep telefonu piyasasında en büyük üç tekel pazar payı sırasıyla Samsung, Huawei ve Apple’dır. Donald Trump, 14 Mayıs 2019’da Amerika Birleşik Devletleri’nin telekomünikasyon ağını korumak amacıyla ulusal acil durum ilan etmiştir. Ulusal acil durum kararnamesi net bir adres göstermese de kısa bir süre sonra kastedilenin, Çin ve Çinli Huawei şirketi olduğu açıklık kazanmıştır. Ticaret savaşları ile başlayan sürecin en temel sorunsalı olan teknoloji savaşlarının tarafları Amerika Birleşik Devletleri ve Çin’in teknolojik hamleleri, akıllı telefon piyasası ve teknoloji altyapısındaki değişimler, teknoloji savaşlarının seyri, gelinen son nokta, rakamlar, stratejiler ve gelecek senaryoları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

1. ÇİN’İN EKONOMİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ

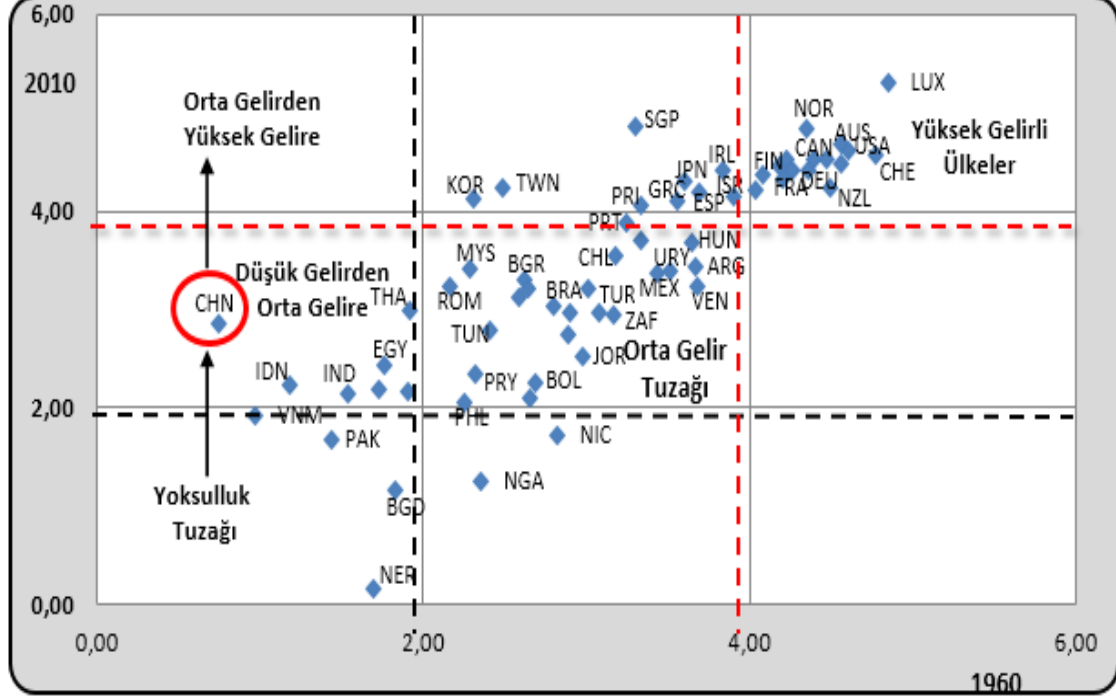
2016 yılı sonunda, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu’nun (DEİK) tarafından yayınlanan “Asya Yüzyılında Ejder ve Hilal” başlıklı raporda, “Çin ekonomisi emek yoğun ve düşük teknoloji üretimden sermaye yoğun ve yüksek teknoloji odaklı bir yapıya doğru dönüşüm geçirmekte, Ar-Ge ve inovasyon çalışmalarını desteklemektedir. 2015 yılında Ar-Ge faaliyetlerine 350 milyar doların üzerinde yatırım yapmış olan Çin, dünyada bu alanda en fazla yatırım yapan ülkelerden birisi olduğu gibi, ABD’yi geçerek en fazla patentin alındığı ülke haline de gelmiştir” ifadesi yer aldığı görülmektedir. (<https://www.deik.org.tr/uploads/cin-raporu-2.pdf> : 3-4)

DEİK raporunda belirtilen sürecinin temeli, Çin’in, 2016-2020 dönemini kapsayan 13. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda atılmıştır. 13. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Çin, düşük maliyetli ihracat, yüksek tasarruf oranları, ağır sanayiine yatırım üzerine kurgulanan büyümemodelinden, çevreye duyarlı, iç pazardaki tüketime, katma değeri yüksek, teknolojik yatırımlara ağırlık veren bir büyüme modeline doğru geçiş yapmıştır.

13. Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtilen dönüşüm sürecinin lokomotifini ise “Made in China 2025” olarak belirlenmiştir. “Made in China 2025”, Çin’in orta gelir tuzağından kurtulması ve küresel ölçekte rekabetçiliğini sürdürebilmesi için uygulamaya koymuş olduğu inovasyon temelli bir ekonomi vizyonudur. Uzun yıllardır çift haneli rakamlarla büyüyen Çin gösterdiği

büyüme performansı ile düşük gelirl bir ülkeden orta gelirl bir ülke konumuna geldiği Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1: Dünya Ekonomisinde Ekonomik Gelişme Örüntüleri
(1960-2010 Logaritmik Kişi başı Gelir/ABD=100)

Kaynak: Tuncel C. O (2014) "Orta Gelir Tuzağı ve İnovasyon Politikaları: Doğu Asya Deneyimi ve Türkiye İçin Dersler" "Maliye Dergisi Sayı 167 Temmuz-Aralık s.45

Bugünkü rakamlara bakıldığında, geçmiş yıllardaki büyüme performansına göre yavaşlasa da, hala dünyanın en hızlı büyüyen ülkelerinden biri olan Çin'de, konvansiyonel ve modern sektörler arasındaki kaynak iletim süreci yavaşlamış, kırsalda işgücü azalmış, kentlerde ise ücret düzeyleri yükselmiştir. Tüm bu gelişmeler, ekonomideki üretkenlik artışını da yavaşlatmıştır. İçinde bulunulan Orta Gelir Tuzağından çıkış yolu ancak teknoloji üretebilen ülke konumuna gelmektir. "Made in China 2025" projesinin temel hedefi Çin'i yeniden "Yüksek Gelirli Bir Ülke" konumuna taşımaktır. (Çin'in Orta Gelir Tuzağından Çıkışında "Made In China 2025" (Stratejisinin Önemi, <http://criturk.com/haber/ozel-haber/cinin-orta-gelir-tuzagindan-cikisinda-made-in-china-2025-stratejisinin-onemi-19437>)

"Made in China 2025" Alman "Endüstri 4.0", projesinin Çin versiyonudur. İmalat merkezi olma özelliğini, teknoloji merkezi olma hedefine bırakan, inovatif, çevreci ve yüksek katma değerli bir stratejiyi ifade eden Made in China 2025, en geç Çin devriminin 100. yılına kadar (2049 yılı) ülkeyi teknolojik süper güç haline getirmeyi planlamaktadır. "Made in China 2025" planında, 8 alanda reformlar bulunmaktadır. Bu alanlar; (Çin'in Orta Gelir Tuzağından Çıkışında "Made In China 2025" Stratejisinin Önemi, <http://criturk.com/haber/ozel-haber/cinin-orta-gelir-tuzagindan-cikisinda-made-in-china-2025-stratejisinin-onemi-19437>)

- Sistem ve mekanizmalardaki reformları derinleştirmek
- Adil rekabet ortamında bir piyasa ortamı yaratmak
- Mali destek politikalarını iyileştirmek

- Maliye ve vergi politikasına dayalı destekleri güçlendirmek
- Çok katmanlı personel eğitim sistemlerini mükemmelleştirilmesi
- Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) için politikaları iyileştirmek
- İmalat sanayinde dışa açılmanın artması
- Örgütsel uygulama mekanizmalarını geliştirmek

"Made in China 2025" planında, 10 sektör öncelikli olarak belirlenmiştir. Bu sektörler aşağıdaki gibidir (Çin'in Orta Gelir Tuzağından Çıkışında "Made In China 2025" Stratejisinin Önemi, <http://criturk.com/haber/ozel-haber/cinin-orta-gelir-tuzagindan-cikisinda-made-in-china-2025-stratejisinin-onemi-19437>)

- Yeni Gelişmiş Bilgi Teknolojisi
- Son Teknoloji Ürünü Sayısal Kontrol Takım Tezgâhları Ve Robotları
- Havacılık Ekipmanları
- Okyanus Mühendisliği Ve İleri Teknoloji Gemiler
- Modern Demiryolu Nakliye Ekipmanları
- Enerji Tasarrufu Ve Yeni Enerji Araçları
- Elektrik Donatımı
- Yeni Malzemeler
- Biyofarmakoloji Ve Yüksek Performanslı Tıbbi Cihazlar
- Tarım Makineleri

13. Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde, 2020 yılına kadar temel bileşenlerin ve malzemelerin % 40'ı yurtiçinde imal edilmesi, bu oranın 2025 yılında % 70'e yükseltilmesi öngörülmektedir. 2020 yılına kadar işletme maliyetleri, üretim döngüleri ve ürün kusur oranlarında % 30 oranında azaltılması, bu oranın 2025 yılında % 50'ye çıkarılması hedeflenmiştir. 2020 yılına kadar 15 yenilik merkezi kurularak bu sayının 2025 yılına kadar 40'a yükseltilmesi planlanmaktadır. (Çin'in Orta Gelir Tuzağından Çıkışında "Made In China 2025" Stratejisinin Önemi, <http://criturk.com/haber/ozel-haber/cinin-orta-gelir-tuzagindan-cikisinda-made-in-china-2025-stratejisinin-onemi-19437>)

2. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ – ÇİN TEKNOLOJİ REKABETİ

Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ticaret savaşları, 1 Mart 2018 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın, çelik ithalatında %25, alüminyum ithalatında %10 gümrük vergisi uygulamaya başlayacağını açıklamasıyla başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasındaki ticaret savaşlarında inovasyon konusu ön plana çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri inovasyon alanında üstünlüğünü kaybetmeye başlaması sebebiyle kaygılıyken; Çin, Amerika Birleşik Devletleri'nin havacılık, telekomünikasyon ve yapay zeka gibi alanlarda yaptırım uygulayarak, kendi çalışmalarını engellediğini belirtmektedir. (ABD-Çin ticaret savaşı, <https://tr.sputniknews.com/trend/abd-cin-ticaret-savasi-gumruk-vergisi-ithalat-ihracat/>)

Çin yayın organlarından "Global Times" ticaret savaşları ile ilgili olarak, "Çin bir ticaret savaşına girmek istemiyor. Ancak, Trump hükümeti Çin'in yüksek teknoloji gelişimini frenlemek ve yüksek teknoloji endüstrisini marjinalize etmek istiyorsa, mesele başka bir hal alacaktır" ifadelerini kullanması, teknolojik rekabetin bu savaşın en önemli noktasında

bulduğunu gözler önüne sermektedir. (ABD'den Çin Mallarına Ek Gümrük Vergileri, <https://siyasetdergisi.com.tr/abdden-cin-mallarına-ek-gumruk-vergileri/>)

Amerika Birleşik Devletleri'nin, 10 Mayıs 2019 tarihinde, Çin ürünlerine yönelik gümrük vergisi oranını %10'dan %25'e çıkarması, en çok akıllı telefon ve bilgisayar başta olmak üzere teknoloji ürünlerini vurmuştur. 2018 yılı verilerine bakıldığında, Çin'den 539 milyar dolarlık ithalat yapan Amerika Birleşik Devletleri'nin, Çin'den en çok ithal ettiği ürün, cep telefonu ve benzeri ürünlerdir. İthalat listesinin ikinci sırasında bilgisayar, üçüncü sırasında telekomünikasyon ekipmanları, dördüncü sırasında bilgisayar aksesuarları ve beşinci sırada ise oyuncak ve oyunlar yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin'den ithal ettiği toplam 140 ürünün toplam değerinin %40'ını teknoloji alanından gelen 5 ürün grubu oluşturmaktadır. (Apple'ın korktuğu başına geldi! Ticaret savaşı onu sarsacak...<https://www.haberturk.com/abd-cin-ticaret-savasi-iphone-u-vurabilir-2458672-teknoloji>)

'Amerika Birleşik Devletleri', 'Çin' ve 'Telefon' kelimeleri 'Apple'ın iPhone'unu' çağrıştırır. Çin'de üretilen iPhone'lar, dünyanın dört bir tarafına gönderilmektedir. %25'lik gümrük tarifesi, ile Apple'ın iPhone üretimini Çin'den çıkarılması hedeflenmiştir. Üretim maliyetleri açısından Çin avantajlı olsa da Apple, iPhone bileşenlerinin üretiminde başka ülkelere yer vererek, sadece montajda Çin'e yoğunlaşmayı düşünmüştür.

Çin açısından bakıldığında ise, "Designed by Apple in California. Assembled in China" (California'da tasarlandı; Çin'de monte edildi) ibaresi yerini, teknolojik atılımların artmasıyla, "Tasarım ve Montajı Çin'de yapıldı" gerçeğine bırakmıştır. Çinli markalar, artık kopya ürünler yerine, kendi orijinal ürünlerini piyasalara sürmeye başlamıştır. Önceki yıllarda dünyanın en büyük 21 teknoloji şirketi listesinde kendine yer bulamayan Çinli şirketler, son açıklanan verilere göre, 9 şirket ile listede yer almaktadır. Listedeki diğer 12 şirket ise Amerika Birleşik Devletleri'ne ait şirketlerdir. Tablo 1'de şirket isimleri ve değerleri yer almaktadır

Tablo 1: Dünyanın En Büyük 21 Teknoloji Şirketi

Rank	Company	Valuation (\$B)	Type	Country
#1	Apple	\$915	Public	USA
#2	Amazon	\$828	Public	USA
#3	Alphabet	\$781	Public	USA
#4	Microsoft	\$771	Public	USA
#5	Facebook	\$556	Public	USA
#6	Alibaba	\$484	Public	China
#7	Tencent	\$477	Public	China
#8	Netflix	\$173	Public	USA
#9	Ant Financial	\$150	Private	China
#10	Salesforce	\$102	Public	USA
#11	Booking Holdings	\$100	Public	USA
#12	Paypal*	\$100	Public	USA
#13	Baidu	\$89	Public	China
#14	Uber	\$72	Private	USA
#15	JD.com	\$56	Public	China
#16	Didi Chuxing	\$56	Private	China
#17	Xiaomi	\$54	Private**	China
#18	eBay*	\$37	Public	USA
#19	Airbnb	\$31	Private	USA
#20	Meituan-Dianping	\$30	Private	China
#21	Toutiao	\$30	Private	China

Kaynak: Dünyanın En Büyük 20 Teknoloji Şirketinin Tamamı, ABD ve Çin’de Bulunuyor, <https://pazarlamasyon.com/dunyanin-en-buyuk-20-teknoloji-sirketinin-tamami-abd-ve-cinde-bulunuyor/> Erişim Tarihi: 20.09.2019.

ABD’li şirketler, her ne kadar listede liderliğini sürdürse de Çinli şirketlerin teknolojik devinimi çarpıcıdır. 3,8 trilyon dolarlık dijital ekonomiye sahip olan Çin, en büyük payı “yapay zekâ” yatırımlarına aktarmaktadır. Dünyanın en değerli yapay zeka girişim şirketinin sahibi, Çin orijinli Alibaba şirkettir. Çin hükümeti lise öğrencilerine yönelik yapay zeka ders kitapları bastırmıştır.

Yapay zeka alanında, Amerika Birleşik Devletlerinden 5 kat fazla patent başvurusu yapan Çin, akademik makale üretiminde dünyanın zirvesinde yer almaktadır. Yapay zeka başlığı altında, ‘‘derin öğrenme’’ ve ‘‘data’’ konusunda ön plana çıkan Çin, Amerika Birleşik Devletleri ile yeni bir ‘‘teknoloji savaşları’’ mücadelesine girişmiştir. İki ülke arasındaki teknoloji ve internet tarafındaki rekabetinin karşılaştırılması ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Orijinli Şirketlerin Karşılaştırılması

	Amerika Birleşik Devletleri	Çin
Arama Motoru	Google	Baidu
E-Ticaret	Amazon, eBay	Taobao, JD.com, Tmall
Video	Netflix, Hulu, Youtube	Tencent Video, iQiyi, Youku
Müzik	Apple Music	KuWo Music, KuGou Music
Sosyal Medya Mesajlaşma	WhatsApp, Facebook, Twitter, Instagram, Snap	WeChat, QQ, Weibo
Araç Paylaşımı	Uber, Lyft	Didi
Ev paylaşımı	Airbnb	Xiaozhu
Flört	Tinder	Momo

Kaynak: ABD-Çin’in teknoloji odaklı ticaret savaşı, <https://digitalage.com.tr/abd-cinin-teknoloji-odakli-ticaret-savasi/> Erişim Tarihi: 21.09.2019.

Çin’in yapay zeka konusunda ihtiyaç duyduğu dataları elde edebileceği pek çok önemli sistemi bulunmaktadır. Bu sistemler arasındaki belki de en önemlisi Sosyal Kredi Sistemi’dir. Sistem, tüm vatandaşların günlük faaliyetlerinin izlenmesini ifade etmektedir. 2020 yılı itibari ile, tüm vatandaşların kullanması zorunlu hale getirileceği açıklanan bu sistem, Çin vatandaşlarının davranışlarını iyi veya kötü olarak kategorize edecektir.

AliBaba ve Wechat gibi uygulamalar ile küresel piyasaların nabzını tutan Çin, tüm dünyanın yeme-içme alışkanlığı, hobileri, günlük aktiviteleri hatta şehir planlamasına dair verileri izleyebilecektir.

3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ - ÇİN: TEKNOLOJİ SAVAŞLARI

ABD ile Çin arasındaki teknoloji savaşın ilk kontak noktası, ‘Huawei ve ajanlık’ ekseninde gerçekleşmiştir. Donald Trump, Amerika Birleşik Devletleri bünyesinde eğitim gören Çinli öğrencileri ajanlık ile suçlamıştır. (Amerika Birleşik Devletlerinde yer alan Çinli öğrenci sayısı, toplam yabancı öğrenci sayısının %30 kadardır) İlk zamanlarda Çin hükümetinin kararı ile ülkeye dönüş yapan Çinli öğrenciler, son zamanlarda Amerika Birleşik Devletlerinde kalarak, teknoloji şirketlerinde görev yapmaya, hatta önemli makamlara gelmeye başlamıştır. Çin kökenli Apple çalışanı Xiaolang Zhang, Apple’ın üretmeyi planladığı ve bilgilerini gizli tuttuğu sürücüsüz araç projesiyle Çin’e kaçarken yakalanması, Çinli öğrencileri, Amerika Birleşik Devletleri bünyesinde tartışılır hale getirmiştir. Çinli şirket Huawei’nin sahibinin kızı ve Mali İşler Direktörü’nün, ABD’nin İran yaptırımlarını deldiği, veri hırsızlığı yaptığı iddiasıyla açılan soruşturmalar teknoloji savaşlarını iyiden iyiye ısıttığı gözlemlenmektedir. (Çin ve ABD’nin yapay zekâ savaşı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-ve-abd-nin-yapay-zek%C3%A2savasi/1389150>)

Bloomberg yazarı Tim Culpan’ın, "Teknolojik soğuk savaş başladı" yazısında bahsetmiş olduğu üzere, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında teknolojik savaş başlamıştır. Donald Trump yönetimi, Çin’in büyük ve hızla gelişen, telekomünikasyonda 5G teknolojisinde dünya lideri olmayı hedefleyen teknoloji şirketi Huawei’nin, Amerika Birleşik Devletleri’nin 5G pazarına girmesini yasaklamıştır. Google, Huawei telefonlarının son modellerine Android uygulamalarını kullanılmayacağını açıklamış, Qualcomm Inc, Broadcom Inc gibi, mikroçip şirketler, Huawei’ye ürünlerini satmayı durduracaklarını açıklamıştır. (Huawei krizi ABD ile Çin’in diplomatik soğuk savaşı mı? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48398311>)

Amerika Birleşik Devletleri, Huawei’nin Çin hükümetiyle yakınlığı ve 5G piyasasına egemenliği, Batılı ülke devletleri, kuruluşları ve vatandaşları hakkında bilgi toplayacağını savunmaktadır. Huawei’ye yöneltilen suçlamalar 5 başlıkta toplanmaktadır ; (Huawei: Batılı ülkeler neden Çinli teknoloji devinden korkuyor? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47606805>)

- Bilgi Toplama

Geçen yıl küresel ölçekte 200 milyon cep telefonu satış rakamına ulaşan Huawei, dünyanın en büyük 2. akıllı telefon üreticisidir. Huawei’yi Batı dünyası ve Amerika Birleşik Devletleri açısından tehdit unsuru yapan ise Çin ordusu ile Huawei’nin ilişkisidir. Huawei’nin kurucusu Ren Zhengfei, hem Çin Komünist Partisi üyesi hem de Çin ordusunda görev yapan bir mühendistir. Huawei’den diğer ülkelere elde edilen bilgilerin paylaşılması istenildiğinde, şirketin bu talebe kayıtsız kalması mümkün olmayacaktır diyen Batı dünyası, özel hayatın gizliliğine dair endişeleri ileri sürmektedir.

Batı dünyasının bir başka endişesi ise, Çinli şirketler Huawei ve ZTE’nin, Amerika Birleşik Devletleri’nde faaliyet göstermesi haberleşmenin izlenebilmesini, elektrik şebekesi gibi kritik altyapılara ve tesislere yönelik siber saldırılar riskini de açığa çıkarmasıdır.

- Arka Kapılar

Teknolojik uygulamaların kaçış noktaları olarak ifade edilen arka kapılar, güvenlik protokollerini aşarak erişime imkân tanımaktadır. Cep telefonu operatörlerince fark edileceğinden dolayı cihaz üreticilerinin bu yöntemle başvurmadığı tercih edilmediği gerçeği de söz konusudur. Huawei'nin kurucusu Ren Zhengfei, Çin devletinin "uygunsuz bilgiler" istemediği, şirketle devlet arasındaki tek bağın vergi olduğunu ifade etmiştir.

- Beş Göz İttifakı

Amerika Birleşik Devleti, İngiltere, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda istihbarat birimlerinin oluşturduğu uluslararası örgüte "Beş Göz İttifakı" adı verilmektedir. Soğuk savaş döneminde, Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nu izleme amacıyla kurulan Beş Göz İttifakı, Soğuk Savaş sona erdikten sonra terörle mücadele alanına yönelmiş, son zamanlarda ise Çin ve Çin'in ülke dışındaki faaliyetlerine kulak kabartmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, 5G teknolojisinin arz güvenliğini güçlendirirken Almanya ve İngiltere'ye kurduğu baskı açık bir şekilde "Huawei'den uzak dur" mesajını içermektedir.

- İstihbarat Yasaları

Çin Komünist Partisi, 2017'de Ulusal İstihbarat Yasası kabul etmiştir. Yasadaki sığ ifadeler veri gizliliği konusunda soru işaretleri barındırmaktadır. Yasanın 7. maddesinde yer alan "şirketler, ve vatandaşların istihbarat çalışmalarına yardımcı olmak, desteklemek ve işbirliği yapmak" ibaresi Batılı ülkeleri kaygılandırmaktadır.

Donald Trump yönetiminin Huawei şirketine yaptırım uygulaması ve Amerikan menşeli büyük teknoloji şirketlerinin bu karara destek vermesi, Huawei'in küresel akıllı telefon piyasasındaki bir oyuncu olarak ciddi biçimde zarar görmesi hedefini taşımaktadır. Bu hamle ile, Huawei, Amerikan şirketlerine sattığı parçalardan bağımsız telefon üretebilse bile, satışlarını sadece Çin piyasası ile sınırlandırmak zorunda kalacaktır. (Koşar,2019:52)

Tam da bu noktada rakamlar neyi söylüyor diye baktığımızda; 2019 yılının ilk çeyreğinde açıklanan verilere göre, yaklaşık 60 milyon adet akıllı telefon satış rakamıyla Apple'dan 17 milyon fazla satış gerçekleştiren Huawei, 2018'in ilk 3 ayına göre satışlarını %50 artırırken, pazar payını da %17'ye çıkarmıştır. Söz konusu dönemde Apple'ın telefon satışları, %20 düşerek 42 milyona, pazar payı da %14'ten %12'ye gerilemiştir. En çok satış yapan akıllı telefon markaları arasında Çinli üreticiler ön plandadır. En çok satış yapan ilk 5 marka arasında, dünyanın en büyük ikinci akıllı telefon üreticisi Huawei'nin yanı sıra Çinli Xiaomi ve Oppo markalarının da yer aldığı gözlemlenmektedir. (Ticaret savaşında 2. perde: Teknoloji savaşı, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/ticaret-savasinda-2-perde-teknoloji-savasi,L0ORZbAaRECWIaqqLfOH4A>)

Dünyanın önemli istatistik şirketlerinden biri olan Gartner'ın hazırlamış olduğu 2019 yılına ait üçüncü çeyrek telefon satışları verilerine göre, Apple, bir önceki yıla göre kendi gelir çizelgesinde zarar etmiştir. Huawei ise düşüşte olan akıllı telefon pazarına rağmen çift haneli gelirler ve çift haneli büyüme rakamları elde etmeye devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin yaptırımlarına rağmen durdurulamayan Huawei, büyüme rakamları konusunda da en başarılı şirketleri arasındadır. Listede birinci sırada yine Samsung'u görmekteyiz. Satışlarında %1.3'lük bir düşüş yaşayarak, pazar payı %11.8'den %10.5'e gerileyen Apple, toparlanmaya çalışırken, Xiaomi %0.2 oranında gerilerken, Oppo %0.1 oranında bir artışa imza atmıştır.(Telefon satışları düşüyor! Huawei'de yüzler gülüyor<https://shiftdelete.net/2019-akilli-telefon-satis-rakamlari-dusmeye-devam-ediyor>)

Teknoloji savaşları nedeniyle daralan telefon satışlarına rağmen, Huawei planına uygun hareket ederek, istediği sonuçlara ulaşırken, Apple'in eridiği gözlemlenmiştir. 2019'un ilk üç çeyreği, ilk etapta teknoloji savaşlarının Huawei'nin hızını kesemediğini göstermektedir. Trump yönetiminin, bazı Amerikan şirketlerinin Çin'de iş yapabilmek için fikri mülkiyet ve yazılım konusunda ellerindeki bilgileri Çin'e taşımak zorunda kaldığı için teknoloji alanında milyarlarca dolar ve milyonlarca kişilik istihdam olanağını kaybettiğini de ileri sürmektedir. Sermaye ve istihdam kaybının yanı sıra teknoloji hırsızlığı ithamlarını da içeren bu iddia, teknoloji savaşlarının bir başka temasını oluşturmaktadır. Teknoloji yoğun üretimde, atılan her adım patentlenmekte, tekelleri mülkiyete hapsedilmektedir. Tüketici elektroniği, yapay zeka, çeşitli yazılım algoritmaları ve dijital teknolojilerde ABD'li şirketler milyonlarca patente sahiptirler. İleri teknolojiden yararlanmak isteyen her ülke ve şirket, bu patentler nedeniyle, teknolojik kazanımları özgürce kullanma hakkına sahip değildir. Bu patentlerin sahibi olan şirketlere bağımlı olmak ve üretilen ürün başına ödeme yapmak zorundadır. Dünya genelinde çokça tartışılan bu konu teknoloji savaşlarının da konusu haline gelmiştir. Trump yönetiminin iddialarına karşılık Çin kendi teknolojik yatırımlarına ve gücüne vurgu yapan genel bir cevap vermekle yetinmektedir. (Koşar,2019:54)

Fikri mülkiyet savaşları doğrultusunda Amerika Birleşik Devleti, E-Ticaret devi Alibaba bünyesindeki Taobao şirketini sahte ürün satışı nedeniyle kara listeye almıştır. Donald Trump "Fikri mülkiyetle ilgili çok büyük zarardan bahsediyoruz. rakamları tahmin bile edemezsiniz" söylemi fikri mülkiyet konusundaki rakamsal boyutu açığa çıkarmaktadır. (ABD'den Çin'e fikri mülkiyet hırsızlığı suçlaması <https://www.dunya.com/ekonomi/abdden-cine-fikri-mulkiyet-hirsizligi-suclamasi-haberi-399083>)

2019 yılının sonlarına doğru geldiğimiz dönemde, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında başlayan ve dünya piyasalarında büyük fiyat istikrarsızlığına neden olan "ticaret savaşlarının" sonlanması için iki ülkenin prensipte anlaştığı duyurması tüm dünya genelinde heyecan yarattı. Ger-yumuşat, bir dargın bir barışık, net uzlaşmadan uzak, istikrarsız süren görüşmelerin nihai bir sonuç çıkma ihtimali tüm dünyada heyecan yaratmıştır. Donald Trump sosyal medya hesabında paylaştığı, "Çin ile büyük anlaşmayı imzalamaya çok yakınız. Onlar da biz de bunu istiyoruz." ifadelerini kullanması anlaşma ihtimalini ayyuka çıkardı.

Eğer iki ülke anlaşsın Amerika Birleşik Devletleri'nin son 17 aydır Çin'e uyguladığı gümrük tariflerinin yaklaşık %50 oranında düşüreceği beklenmektedir. Çin'in ise 40 milyar ila 50 milyar dolar değerinde Amerikan tarım ürünlerini satın alacağı ifade edilmiştir. Teknoloji ve fikri mülkiyet hususundaki yumuşamanın da eşlik edeceği anlaşma sürecinin teknolojik soğuk savaşın da hızının kesilmesine neden olacağı kaçınılmazdır. (Ticaret savaşları bitiyor mu? ABD, Çin ile anlaşmaya çok yakın <https://tr.euronews.com/2019/12/12/ticaret-savaslaribitiyor-mu-abd-cin-ile-anlasmaya-cok-yakin>)

SONUÇ

Amerika Birleşik Devletleri ile Çin arasında yaşanan ticaret ve teknoloji savaşları, dünya ekonomisinde değişen güç ilişkilerinin bir sonucu olarak görülmelidir. "Made in China 2025", "Tek Yol Tek Kuşak" gibi projelerle emek-yoğun üretimden teknoloji yoğun üretime geçiş yapan Çin'in ekonomik devrimine karşılık, Trump yönetimi, Amerikan ekonomisinin dünya ekonomisinin kilit teknoloji sektörlerindeki kârını ve sermayesini Çin sanayisinin yükselen gücünden korumak için gerekli önlemleri alarak, ticaret savaşlarını hayata geçirmiştir. Fakat, ticaret savaşlarına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin ile olan ticaret açığı 2016

yılında 347 milyar dolardan 2017 yılında 375 milyar dolara, 2018 yılında ise 420 milyar dolara çıkmıştır.

21. yüzyılın ekonomik paradigması teknolojidir. Teknoloji yoğun üretim, yüksek katma değer, yapay zeka, robotik ve dijitalleşme bu yüzyılın kilometre taşıdır. Teknoloji soğuk savaşın adresi Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasında bu sıcak noktadan ileri gelmektedir. Huawei ekseninde yaşanan sıcak temas, her iki ülkenin teknolojik atılımları ile şekillenmiştir.

Huawei, dünya genelinde 100.000'den fazla 5G baz istasyonu kurulumu gerçekleştirmiştir. 170'ten fazla ülkenin 5G şebeke sağlayıcısı olan şirket, İngiltere, Almanya, Hindistan gibi pek çok ülkenin desteğini kazanmıştır. Pek çok ülke, Trump yönetiminin Huawei'in 5G iletişim yasaklamaları konusuna iştirak etmemiştir. Öyle ki Huawei dünya cep telefonu satışlarında Apple'ı geçmiş, Samsung'dan sonra ikincilik koltuğuna oturmuş, üstelik telekomünikasyon altyapısında da dünyanın en büyük tekellerinden birisi olmuştur. (Koşar,2019:52)

ABD Başkanı Trump, ülkesi için güvenlik riski taşıdığı iddiasıyla Çinli şirket Huawei'nin ürünlerini kara listeye almıştır. Yaptırım silsilesine ilk olarak, Çin'den ithal edilen 200 milyar dolarlık ürüne uygulanan vergiyi %10'dan %25'e çıkararak başlayan Trump, Amerikan şirketlerinin Huawei ekipmanlarını kullanmalarını yasaklamıştır. (Teknoloji Savaşları Cep'e Girdi, <https://www.cnnturk.com/teknoloji/ticaret-savasi-cepe-girdi?>)

Trump'ın söz konusu kararına Silikon Vadisi'nin dev şirketlerinden destek gelmiştir. Google'ın yanı sıra Intel, Broadcom, Qualcomm ve Xilinx gibi ABD'li dev teknoloji şirketleri, Huawei ile olan ilişkilerini askıya aldıklarını ve ürün tedariki sağlamayacaklarını açıklamıştır. (Ticaret savaşında 2. perde: Teknoloji savaşı, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/ticaret-savasinda-2-perde-teknoloji-savasi,L0ORZbAaRECWIaqqLfOH4A>)

Trump yönetiminin yaptırım tehdidinde rağmen Çin, teknoloji ve üretimde yaklaşık 10 teknoloji ağırlıklı stratejik sektörde öncü rol oynamayı planlamaktadır. Pekin yönetimi, havacılık, uzay ve bilişim teknolojilerinin materyal ve önemli parçalarının üretiminde 2020'ye kadar %40, 2025'e kadar %70 oranında kendine yeterli hale gelmeyi amaçlamaktadır. (Çin-ABD ticaret savaşını 'teknoloji ve nadir madenler' tetikliyor <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cin-abd-ticaret-savasini-teknoloji-ve-nadir-madenler-tetikliyor-41295009>)

Teknoloji savaşları, Çinli şirketleri 'kendi işletim sistemlerini ve uygulamalarını geliştirmeye' sevk etmiştir. Çin'in internet uzayını kontrol etmesiyle, ülke içerisindeki kullanıcıların üzerinde devlet denetimini yoğunlaştıracaktır. 'teknolojik demir perde' oluşma ihtimali Çin üzerindeki en büyük soru işareti olarak göze çarpmaktadır.

2019 yılının sonuna geldiğimiz bu dönemde, ticaret savaşlarının bir anlaşma ile sona ereceği, birinci faz anlaşmasının yapılması ile yumuşama trendine geçilmesi, teknoloji savaşlarında şimdilik sıcak rüzgarların esmesine neden olmuştur.

KAYNAKÇA

ABD'den Çin Mallarına Ek Gümrük Vergileri, <https://siyasetdergisi.com.tr/abdden-cin-mallarına-ek-gumruk-vergileri/> Erişim Tarihi: 15.09.2019

ABD-Çin ticaret savaşı, <https://tr.sputniknews.com/trend/abd-cin-ticaret-savasi-gumruk-vergisi-ithalat-ihracat/> Erişim Tarihi: 12.09.2019

ABD-Çin'in teknoloji odaklı ticaret savaşı, <https://digitalage.com.tr/abd-cinin-teknoloji-odakli-ticaret-savasi/> Erişim Tarihi: 21.09.2019.

ABD'den Çin'e fikri mülkiyet hırsızlığı suçlaması <https://www.dunya.com/ekonomi/abdden-cine-fikri-mulkiyet-hirsizligi-suclamasi-haberi-399083> Erişim Tarihi: 12.10.2019.

Apple'ın korktuğu başına geldi! Ticaret savaşı onu sarsacak... <https://www.haberturk.com/abd-cin-ticaret-savasi-iphone-u-vurabilir-2458672-teknoloji> Erişim Tarihi: 18.09.2019.

Çin ve ABD'nin yapay zekâ savaşı, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/cin-ve-abd-nin-yapay-zek%C3%A2-savasi/1389150> Erişim Tarihi: 25.09.2019.

Çin-ABD ticaret savaşını 'teknoloji ve nadir madenler' tetikliyor <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/cin-abd-ticaret-savasini-teknoloji-ve-nadir-madenler-tetikliyor-41295009> Erişim Tarihi: 22.10.2019

Çin'in Orta Gelir Tuzağından Çıkışında “Made In China 2025” (Stratejisinin Önemi, <http://criturk.com/haber/ozel-haber/cinin-orta-gelir-tuzagindan-cikisinda-made-in-china-2025-stratejisinin-onemi-19437> Erişim Tarihi: 10.09.2019.

DEİK. (2016), Asya yüzyılında Ejder & Hilâl Türkiye-Çin Ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi için bir yol haritası, <https://www.deik.org.tr/uploads/cin-raporu-2.pdf> , İstanbul, s.3-4.

Dünyanın En Büyük 20 Teknoloji Şirketinin Tamamı, ABD ve Çin'de Bulunuyor, <https://pazarlamasyon.com/dunyanin-en-buyuk-20-teknoloji-sirketinin-tamami-abd-ve-cinde-bulunuyor/> Erişim Tarihi: 20.09.2019.

Huawei krizi ABD ile Çin'in diplomatik soğuk savaşı mı? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48398311> Erişim Tarihi: 01.10.2019.

Huawei: Batılı ülkeler neden Çinli teknoloji devinden korkuyor? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47606805> Erişim Tarihi: 05.10.2019.

Koşar A. (2019) Huawei Gerilimi, Ticaret ve Teknoloji Savaşları, Aylık Sosyalist Teori ve Politika Dergisi, Ulusal Süreli Dergi, Sayı:32, Temmuz, s.43-62.

Teknoloji Savaşları Cep'e Girdi, <https://www.cnnturk.com/teknoloji/ticaret-savasi-cepe-girdi?> Erişim Tarihi: 12.10.2019.

Telefon satışları düşüyor! Huawei'de yüzler gülüyor <https://shiftdelete.net/2019-akilli-telefon-satis-rakamlari-dusmeye-devam-ediyor> Erişim Tarihi: 10.10.2019.

Ticaret savaşında 2. perde: Teknoloji savaşı, <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/ticaret-savasinda-2-perde-teknoloji-savasi,LOORZbAaRECWIaqqLfOH4A> Erişim Tarihi: 08.10.2019.